

**РАСОВА ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК ЗЛОЧИН:
КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ПРАВА**

Пивовар Ю. В.

студентка магістартури факультету менеджменту та права

Вінницький національний аграрний університет

*Науковий керівник: **Опольська Н. М.***

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри права

Вінницький національний аграрний університет

м. Вінниця, Україна

Сучасне міжнародне право визнає міжнародно-правову заборону расової дискримінації нормою *ius cogens*. Г. Шоу, аналізуючи критерії, за якими певні норми міжнародного права визнаються міжнародним співтовариством імперативними, висловлює думку, що «концепція *ius cogens* базується на визнанні фундаментальних, найголовніших загальнолюдських принципів» [1]. Таким чином було створено система міжнародних та національних юридичних норм, які забороняють расову дискримінацію та встановлюють кримінальну (національну та міжнародну) відповідальність за її прояви. Ці норми складають кримінальне антидискримінаційне право [2].

Не зважаючи на зусилля міжнародного співтовариства зі створення ефективного правового механізму протидії расовій дискримінації, історично стратифіковані соціуми виявились неготовими оперативно відреагувати на тенденційні зміни у правовій системі відповідно до міжнародних зобов'язань, а також до нової концепції міждержавного контролю за їх дотриманням. Тільки у ХХ столітті людство засудило дискримінацію членів суспільства на основі їх приналежності до певної раси, національності, релігії. Принцип пріоритету національного суверенітету та гарантоване право держав незалежно визначати як правову, так і соціальну політику, був змінений концепцією пріоритетності поваги прав людини та їх захисту навіть шляхом втручання міжнародного співтовариства у внутрішні справи держави [3]. Втім, обов'язок змінити соціальний устрій власної незалежної держави відповідно до волі світової спільноти сприймався неоднозначно, як деякими вченими і політиками, так і певними суспільствами в цілому [4]. Крім того, суспільство не завжди спроможне моментально трансформувати сприйняття певної поведінки як норми, в засудження та розуміння її злочинного характеру. Порівняно швидкий процес

міжнародно-правового визнання дискримінації як забороненої поведінки, в умовах ще існуючої психологічної упередженості, певною мірою не відповідав внутрішнім соціальним тенденціям [5]. Расова, національна або релігійна відмінність залишилась психо-криміногенним фактором, хоча мотиви, наміри, причини злочинної дискримінаційної поведінки дещо трансформувались у відповідь на інтенсивне впровадження політики по відновленню прав расових та національних меншин (affirmative action [6]) в багатьох державах.

На сьогодні термін «hate crime» впроваджений у законодавство багатьох країн, його можна розглядати як юридичну кваліфікацію особливого роду злочинів, вчинених під впливом почуття крайньої ворожості, ненависті до осіб іншої раси, національності, віросповідання, етнічного походження, політичних переконань, статі, віку, сексуальної орієнтації або людей з особливими потребами. Така дефініція впроваджена в кримінальне право деяких штатів США і ряду держав Західної та Центральної Європи. Ненависть може виступати як кваліфікуюча ознака спеціального дискримінаційного злочину та/або обтяжуюча обставина (Україна, РФ, США, Великобританія, та ін.). У тих країнах, що не сприйняли формальну юридичну кваліфікацію дискримінаційних злочинів як «злочинів на ґрунті ненависті», судова практика бере до уваги наявність мотиву ненависті, що тягне більше суворе покарання навіть під час відсутності формальної юридичної кваліфікації злочину як «злочину на ґрунті ненависті» (Греція, Німеччина, Швейцарія та ін.) [7].

Європи (ЄКРН) у своїй доповіді, оприлюдненої 12 лютого 2008 р., закликає українську владу вдосконалити механізм захисту від дискримінації людей, які проживають в Україні. На думку авторів доповіді, масштаби проблеми не можуть бути об'єктивно визначені через те, що міліція не реєструє окремо злочини расистського характеру. В цілому, органи влади неохоче визнають існування проблеми насильства, яке здійснюється групами скінхедів і яке влада воліє розглядати як спорадичні акти хуліганства. ЄКРН наполегливо рекомендує українським органам влади визнати все більш помітну присутність активних груп скінхедів і неофашистів в Україні. У зв'язку з цим Комісія рекомендує проводити відповідний моніторинг ситуації в тісному співробітництві з неурядовими та громадськими організаціями. Комісія відзначила, що кримінальне законодавство проти злочинів расистського характеру не було вдосконалено і покарання залишилось неадекватним, і відповідно, наполегливо рекомендувала внести зміни в Кримінальний кодекс України, які б більш ефективно сприяли здійсненню справедливого кримінального правосуддя за вчинення дискримінаційних злочинів і розпалення расовій ворожнечі [8].

Расова дискримінація в Україні не має глибинних історичних корінь, але наявність її проявів свідчить про те, що існують глибокі соціальні й психологічні причини, пов'язані з неприйняттям «чужого», соціальної дезорганізацією, маргіналізацією малозабезпечених шарів населення. Расова нетерпимість в Україні набуває ознак небезпечної соціальної хвороби, імунітет до якої відсутній, і це може привести до її гострої й украй небезпечної течії, у зв'язку із чим особливий інтерес і актуальність набуває проблема оптимізації заходів державного, зокрема кримінально-правового, реагування на прояви расової дискримінації.

Література:

1. Shaw M. N. International Law. 5th edition. «The concept of jus cogens is based upon an acceptance of fundamental and superior values». Cambridge University Press. 2003. P. 834.
2. Andrew Koppelman. Antidiscrimination Law and Social Equality. Law. Yale University Press. 1996. P. 288.
3. Mats R. Berdal, Spyros Economides. United Nations Interventionism 1991 – 2004. Cambridge University Press. 2007. P. 6.
4. Antony Anghie. Imperialism, Sovereignty, and the Making of International Law. Cambridge University Press. 2005. P. 380
5. Ian F. Haney Lopez The Social Construction of Race: Some Observations on Illusion, Fabrication, and Choice. Harvard Civil Rights. № 29. 1994. P. 62
6. Samuel Leiter, William M. Leiter. Affirmative Action in Antidiscrimination Law and Policy. SUNY Press (New York). 2002. P. 495.
7. European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). Third report on Ukraine. Adopted on 29 June 2007. Strasbourg. 12 February 2008.
8. Recommendations for all Governments of the 56 Participating States of the OSCE. Human Rights First: 30th Anniversary. URL: <http://www.humanrightsfirst.org/discrimination/pages.aspx?id=152>.